

مرو

نخستین امپراتوری جهانی

شرق: کتاب «تاریخ فشرده اسپانیا» با تمرکز ویژه بر فرهنگ، جامعه، سیاست، و شخصیت‌ها؛ تاریخ اسپانیا را از ادوار پیش از تاریخ تا عصر حاضر بی می‌گیرد. کتاب به شیوه‌ای جذاب نوشته شده و خوانندگان را با زمینه‌های اصلی شکل‌دهنده تاریخ و فرهنگ اسپانیا آشنا می‌کند. این امر چشم‌اندازها و اقلیم‌های گوناگون، بازتاب امواج مهاجرت‌های متنوع انسانی، اهمیت موقعیتش به مثابه پلی میان اقیانوس اطلس و دریای مدیترانه و بین اروپا و آفریقا را دربر می‌گیرد. در این میان، دین نیز نقشی ایفا می‌کند که شامل کاتولیسیسم ستیزه‌جو و سده‌ها برخورد با اسلام، یهودیت، و پروتستانیسم و نیز مناقشه بر سر جایگاه کلیسا در اسپانیا می‌شود. تصاویر، نقشه‌ها و راهنمایی برای اطلاعات مشتمل بر چهره‌های فرهنگی برجسته و مکان‌های دیدنی در این کتاب، تاریخ این کشور را زنده می‌سازد.

نویسندگان کتاب نوشته‌اند که در دوران جدید، اسپانیا اغلب متفاوت از دیگر کشورهای اروپا، به مفهومی تحقیرآمیز از آن تفاوت، تلقی شده است. دست‌کم تا حدی آن برداشت از نشانختن تاریخ اسپانیا ناشی می‌شود. با این حال در مفهومی مشخص اسپانیا با تنوع جمعیتش و تماس‌های نزدیکی با تمدن‌های خارج از اروپا، در ادوار تاریخی و کنونی، از بقیه اروپا متمایز است. هدف نویسندگان در این کتاب بررسی چگونگی تفسیر خط سیر کلی تاریخ اسپانیا بوده است. آنها در پیشگفتار اثر به این نکته اشاره کرده‌اند که حیات غنی فرهنگی و سیاسی اسپانیا از تاریخ جامعش، تنوع مردمانش و تماس مداومش با تأثیرات بیرونی پدید آمده است.

در توضیحات خود کتاب آمده که تاریخ هر سرزمینی با فراز و نشیب‌ها و شگفتی‌های بسیار و ارتباط گسترده و درهم‌تنیده تاریخی با دیگر جوامع است و تاریخ اسپانیا یکی از موارد کم‌نظیر از این نوع است. اسپانیا از یک سو با دیگر کشورهای اروپایی تاریخی مشترک و گاه یکنانه داشته و از دیگر سو تاریخش با سرزمین‌هایی همچون فیلیپین در شرق آسیا، سراسر جهان عرب و دنیای اسلام، شمال آفریقا و کشورهایی در جنوب این قاره، ایالات متحده کنونی در شمال آمریکا و تمامی آمریکای مرکزی و جنوبی در طول سده‌های متوالی مرتبط بوده است؛ «کتاب حاضر را پس از ترجمه و نشر آن شاید بتوان دست‌کم در زبان فارسی اگر نه‌تنها در دست‌کم جامع‌ترین و موثق‌ترین اثری دانست که اکنون در دسترس خوانندگان است. این کتاب همچون هر منبع تاریخی روشنمند و منسجم پس از بررسی‌های جغرافیایی متنوع که تاریخ در بستر آن شکل گرفته، به همه جنبه‌های گوناگون سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تاریخ گذشته و امروز این سرزمین پرداخته و علاوه بر علاقه‌مندان به تاریخ، خوانندگان مشتاق حوزه‌های گوناگون از معماری و هنر تا زبان و ادبیات و از گردشگری و آثار تاریخی تا اعماق زندگی مردم این کشور را با این وجوه گوناگون آشنا می‌کند».

«تاریخ فشرده جنگ» یکی دیگر از عناوین همین مجموعه در نشر مرکز است که مدتی پیش به چاپ رسیده بود. این کتاب درباره این است که روال جنگ به طور کلی چیست و چرا می‌تکنیم و حتی به چه ترتیب می‌توانیم از جنگیدن دست برداریم. نویسنده می‌گوید امروز افکار عمومی در بسیاری از کشورها بالاخره به صذیت با جنگ به منزله راهی برای تمشیت امور برخاسته، با این حال تقریبا تمام ملت‌ها ارتش خود را حفظ می‌کنند، هرچند احتمال استفاده آتی از آن به نظر اکثریت ملت بعید باشد؛ ما پیشرفت درخورتوجهی داشته‌ایم. هیچ ابرقدرتی در سه ربع قرن اخیر مستقیماً با دیگری نجنگیده، که این طولانی‌ترین فرجه طی چند هزار سال گذشته است. آنها شاید گاهی جنگ‌های نیابتی به راه بیندارند یا به کشورهای کوچک‌تر و ضعیف‌تر حمله کنند، اما تسلیحات‌شان به قدری مخرب شده که با وجود برخی بحران‌های هولناک، بارها و بارها از جنگ علنی با یکدیگر پرهیز کرده‌اند». گوئین دایر می‌گوید پس از سال ۱۹۴۵ که ماهانه بیش از یک میلیون نفر کشته می‌شدند، خسارات جنگ از نظر تلفات جانی و ویرانی شهرها با شیب تندی نزول کرده است. این رقم تا ۱۹۷۰ به یک میلیون نفر در سال کاهش یافت و اینکه به صدها هزار نفر رسیده که کمتر از شمار افرادی است که در تصادفات رانندگی جان می‌سپارند. در کنار این، سازمان‌ها و قوانین بین‌المللی هم وجود دارند که تقریباً همگی از زمان جنگ جهانی دوم پدید آمده‌اند و هدف‌شان کاهش تهدید جنگ و تحدید تأثیرات آن بر غیرنظامیان است و موفقیت‌هایی نیز داشته‌اند.

رسانه‌ها پیوسته تصاویر تازه‌ای از جنگ برایمان مخابره می‌کنند، زیرا می‌دانند در برابر تماشای آنها ییاری مقاومت نداریم، اما عکس‌ها معمولاً به نقاظ معدود مشابیهی مربوط‌اند. با وجود رویدادهای گاه به گاه و پرماجرا مانند جنگ اوکراین، این احتمالاً صلح‌آمیزترین دوره تاریخ است. در زمان نوشتن این سطور البته هنوز خبری از نسل‌کشی رژیم استعماری اسرائیل وجود نداشت، وگرنه در کنار جنگ اوکراین و روسیه به این جنگ نیز اشاره می‌شد. گوئین دایر به عنوان نویسنده، مورخ و روزنامه‌نگار مستقل شناخته می‌شود.

مجموعه تلویزیونی او که درباره تاریخ جنگ است، نامزد دریافت جایزه اسکار بوده است و ستون دوهفتگی او درباره مناسبات بین‌المللی در ۱۷۵ روزنامه ۴۵ کشور جهان به چشم می‌خورد. او در حال حاضر مشغول کار روی کتابی درباره علم مهندسی سیارات و پیاده‌های ژئوپلیتیک آن است.

او در کتاب «تاریخ فشرده جنگ» تصویری روشنگر و جامع از نخستین ارتش‌ها گرفته تا درگیری‌های پهبیادی و بمب‌های جدید ارائه می‌دهد و همچنین به ترسیم تکامل جنگاور می‌پردازد. «تاریخ فشرده جنگ» نوعی تاریخ نظامی به معنای معمول کلمه نیست. مطالعه جنگ است به مثابه یک رسم و سنت، به منزله نهادی سیاسی و اجتماعی و به‌عنوان یک معضل. گوئین دایر در بخشی از پیشگفتارش توضیح داده: «تدابیر، راهبردها، آموزه‌ها و فناوری جنگی نقش برجسته‌ای خواهند داشت، مثل نقشی که شکافتن کالبد انسان در تاریخ جراحی دارد، اما تمرکز اصلی روی این موارد نیست. آدمیانی که ناچارند اقتضانات گزاف نهاد جنگ را گردن بگیرند، چه رهبران و چه سربازان معمولی، به یک میزان، لاجرم باید جزئی از ماجرا باشند. مع‌الوصف، این کتاب عمدتاً درباره این است که چرا دست به این کار می‌زنیم و چطور می‌توانیم از آن دست برداریم، به‌ویژه حالا که به دانستنش نیاز داریم».

تاریخ فشرده اسپانیا

ویلیام دی. فیلیپس، کارا را هن فیلیپس
ترجمه محسن مدیرشانه‌چی
نشر مرکز

آنا زگرس از مشهورترین نویسندگان قرن بیستم ادبیات آلمانی‌زبان است که در سال‌های حیاتش در فرم‌های مختلف داستان‌نویسی به نوشتن پرداخت و امروز در میان آثار او از رمان و نوول و داستان کوتاه گرفته تا قطعه‌های کوتاه و طرح دیده می‌شود. امروز به لحاظ جایگاه هنری زگرس را در کنار نویسندگانی چون توماس مان و برتولت برشت قرار می‌دهند. او جزء نسلی از نویسندگان آلمانی به‌شمار می‌رود که با ظهور هیتلر به اجبار تن به مهاجرت دادند. زگرس از نویسندگان چپ آلمانی‌زبان قرن بیستم به‌شمار می‌رود که به رئالیسم سوسیالیستی معتقد بودند. دیدگاه طبقاتی زگرس که برآمده از باور او به سوسیالیسم بود، به‌روشنی در شاهکار او، رمان «مرده‌ها جوان می‌مانند»، دیده می‌شود. این رمان چند دهه پیش با ترجمه علی‌اصغر حداد به فارسی درآمد بود و اخیراً چاپ تازه‌ای از آن منتشر شده است.

زگرس سال‌های مهاجرتش را در مکزیک گذراند و در ۱۹۴۷ به کشورش برگشت و البته آلمان شرقی را به عنوان وطن برگزید. او دو سال بعد از این، «مرده‌ها جوان می‌مانند» را منتشر کرد و در این رمان سرگذشت ملت آلمان را در بستری تاریخی به تصویر درآورد و روایتی از افشار و طبقه‌های گوناگون جامعه در طول زمانی بیش از یک‌ربع قرن به دست داد. «مرده‌ها جوان می‌مانند» در کنار «هفتمین صلیب» از مهم‌ترین رمان‌های زگرس به‌شمار می‌روند اما سبک روایت «مرده‌ها جوان می‌مانند» به‌گونه‌ای است که این رمان را متفاوت‌تر از دیگر آثار زگرس کرده است.

زگرس در این رمان روایت‌های چندشاخه‌ای را کنار هم قرار داده و درنهایت روایتی کلی ساخته که در آن روند تکامل آلمان در دهه‌های پیش از بروز جنگ جهانی دوم نشان داده شده است. شخصیت‌پردازی زگرس در این رمان، به‌گونه‌ای است که هر یک از شخصیت‌های داستان را می‌توان به‌مثابه طبقه یا بخشی مشخص از جامعه آلمان دانست، شخصیت‌هایی که به‌لحاظ اجتماعی و تاریخی نمونه‌وار هستند و روایت رمان نشان می‌دهد که چگونه قشرها و طبقات مختلف جامعه به ظهور فاشیسم کمک کردند. بورژوازی، زمین‌داران بزرگ و نظامیان هریک نماینده‌ای در رمان زگرس دارند و این‌ها در اتحاد با هم در ظهور فاشیسم نقش داشتند. در این میان، شخصیت دیگری هم در رمان حضور دارد که در مقابل دیگر شخصیت‌های رمان است و درواقع او نماینده طبقه کارگر است. با این‌همه «مرده‌ها جوان می‌مانند» به لحاظ ارزش‌های ادبی رمانی درخشان است و ایده‌ها و باورهای نویسنده آسیبی به روایت رمان وارد نکرده است.

«مرده‌ها جوان می‌مانند» در اصل بخشی از یک تریلژی است و زگرس به دنبال این رمان و با همین قهرمان‌ها، دو رمان دیگر هم نوشته است. «مرده‌ها جوان می‌مانند» به دوران پیش از جنگ و خود جنگ مربوط است و در آخر و با پایان جنگ، کشور آلمان شرقی تشکیل می‌شود. رمان بعدی به دوران بعد از آلمان شرقی مربوط است و قهرمان داستان در این اثر با این بحران روبه‌رو است که آیا آلمان شرقی را به‌عنوان کشورش بپذیرد یا نه و درنهایت در رمان سوم است که او آلمان شرقی را می‌پذیرد. در روایت نهایی اثر آلمان شرقی کشوری است که می‌توان به آن اعتماد کرد و در آن زندگی کرد و وطن به حسابش آورد.

برخی منتقدان بر این باورند که در دو رمان بعدی به نوعی ردپای ادبیات حزبی دیده می‌شود اما با این حال این مسئله در «مرده‌ها جوان می‌مانند» دیده نمی‌شود و حتی حزب

به مناسبت بازچاپ رمان «مرده‌ها جوان می‌مانند» آنا زگرس

ریشه‌های شر

پیام حیدرقزوینی

کمونیست آلمان چندان موافق این رمان نبود چون معتقد بودند قهرمان مثبت کتاب، که مثلاً حزب است، خیلی نمود روشن و بیرونی ندارد و در پشت صحنه قرار گرفته است. زگرس در «مرده‌ها جوان می‌مانند» تصویری واضح و دقیق از ذهن، قلب و روح جامعه آلمان بین سال‌های ۱۹۱۸ تا ۱۹۴۵ به دست داده است. کتاب تصویری از درگیری‌های طبقاتی در آلمان بین سال‌های ۱۹۱۸ و ۱۹۴۵ را نشان می‌دهد و داستان را از طریق خانواده ارووین اسپارناکوس پیش می‌برد که در سال ۱۹۱۸ توسط افسران به قتل می‌رسد و همسر پیشین او، ماری، رابطه جدیدی را با گشتاپو آغاز می‌کند. در حالی که گشتاپو به‌طور فزاینده‌ای از زمینه سیاسی آلمان کنار می‌رود فرزند اروین، هروس، مانند پدرش کمونیست می‌شود و این اتفاق منجر به ایجاد نفرت تلخی بین او و برادر نازی‌اش می‌شود. وقوع جنگ جهانی دوم حماسه‌های خانوادگی

مرده‌ها جوان می‌مانند

آنا زگرس
ترجمه علی‌امضر حداد
نشر ماهی

تمام‌عیاری را به ارمان می‌آورد. هانس در حالی که در تلاش برای پیوستن به ارتش سرخ است در جبهه شرقی به ضرب گلوله کشته می‌شود و معشوقه باردار خود، امی را ترک می‌گوید تا فرزند خود را به تنهایی در برلین بزرگ کند.

آن‌طورکه اشاره شد، آنا زگرس از مطرح‌ترین نویسندگان قرن بیستم ادبیات آلمان است که در نوامبر ۱۹۰۰ در ماینس متولد شد. او به شکل داوطلبانه در جنگ جهانی اول حضور داشت و پس از گرفتن دیپلم به تحصیل در رشته‌های هنر، تاریخ فرهنگ و جین‌شناسی پرداخت. او اولین داستانش را در سال ۱۹۲۴ با عنوان «مردگان جزیره جال» منتشر کرد. زگرس در سال‌های تبعید، با نشریه‌های مهاجران آلمانی همکاری می‌کرد و یکی از اعضای تشکیل‌دهنده انجمن حمایت از نویسندگان آلمانی در پاریس بود. او سرانجام در سال ۱۹۴۷ به برلین بازگشت و ابتدا در سمت غربی شهر و سپس در برلین شرقی ساکن شد. زگرس عضو حزب اتحاد سوسیالیستی آلمان بود. او برنده جوایز متعددی از جمله جایزه مهم کنورگ بوشنر شده بود.

زگرس تحت تأثیر نویسندگان روسی و به‌خصوص داستایفسکی بوده و این تأثیرپذیری بیش از هرچیز به‌لحاظ نگارش بوده است. برای زگرس همچنین آن دسته از آثاری که به افشار فردوست می‌پرداختند اهمیت زیادی داشت و به همین خاطر به کسی مثل داستایفسکی اهمیت زیادی می‌داد. ازاین‌رو اگر بخواهیم به دنبال ردیاهای نویسندگان دیگر در آثار او بگردیم باید به نویسندگان روسی قرن نوزدهم

رجوع کنیم. یکی دیگر از آثار زگرس که مدتی پیش با ترجمه مهشید میرمعزی به فارسی منتشر شده بود «سفر دریایی» نام دارد. این کتاب درواقع داستانی است درباره سفرهای نویسنده به برزیل. «سفر دریایی» در سال ۱۹۷۱ منتشر شد. در این رمان، ارنست تریبل پزشک جوانی است که در طول سفری دریایی از برزیل به لهستان، داستان زندگی‌اش را برای همسرش، فرانسیس هامر، شرح می‌دهد. این رمان این گونه آغاز می‌شود: «هیچ چیز را نمی‌شود با عزیمت مقایسه کرد، نه واردشدن و نه ملاقات دوباره. وقتی پل موقت کشتی به سمت خشکی بالا کشیده می‌شود، آدم آن بخش از جهان و همچنین تمام چیزهایی را که در آنجا تجربه کرده، اعم از رنج و شادی، برای همیشه ترک می‌کند؛ بعد سه هفته تمام دریا را پیش‌رو دارد. من با هم‌سفر جوان خود حرفی نمی‌زدم. شاید او فقط افکارش را با صدای بلند بیان می‌کرد. تازه ۲۰ دقیقه بود که می‌شناختمش. هنگام بررسی مدارکمان، پشت سرش بودم و همان وقت بود که متوجه شدم او هم مانند من در روستوک کشتی لهستانی‌مان، نوروید، را ترک خواهد کرد. پزشک بود. این را هم هنگام بررسی مدارک فهمیده بودم». آن‌طورکه مترجم‌ کتاب در توضیحاتش نوشته، وقایع این رمان بین سال‌های ۱۹۵۵ تا ۱۹۶۵ اتفاق می‌افتد. طی سه هفته‌ای که سفری دریایی در این مسافت طول می‌کشد، به جز این دو شخصیت، آدم‌های دیگری هم در داستان حضور دارند و البته آنها نیز همچون فرانسیس هامر، در حاشیه باقی می‌مانند و دلیل حضورشان به اختصار توضیح داده می‌شود. اما برخلاف اینها، روایت تریبل همراه با جزئیات زیاد است.

در این رمان، زگرس چند موضوع اجتماعی و سیاسی را هم مطرح می‌کند و البته به جزئیات آنها وارد نمی‌شود. «سفر دریایی» روایتی است از دوران نوجوانی او نفری که یکی از آنها، تریبل، به زمان نیاز دارد تا خودش را از رؤیاهایش جدا کند و به آینده بنگرد.

عطف

در میان دو سوگ

شرق: «سوگ و مالیخولیا» عنوان کتابی است از کرامت موللی و سوسن حاجی‌زاده شاهسوار که به‌تازگی توسط نشر نثری منتشر شده است. آن‌طورکه از عنوان کتاب هم برمی‌آید، این اثر شرحی از ماهیت سوگ و پیچیدگی‌های آن به لحاظ نظری و بالینی ارائه داده است. سپس، معضل مالیخولیا را مطالعه می‌کند و ضمن ای‌که می‌کوشد ساختمانی منسجم از آن به دست دهد، برای نخستین بار فارغ از چهارچوب تاریخی روان‌پزشکی بدان می‌پردازد. نویسندگان در این کتاب مرگ را به لحاظ روان‌کاوی مدنظر قرار داده و به «آوای کمابیش ناشنوده» آن گوش داده‌اند. آنها معتقدند که تنها از این طریق است که شاید بتوان به افق‌های نوینی جهت تحقیقات آتی در این زمینه دست یافت چراکه «تنها با تعاطی لازم نسبت به واقعیت و عریان سوگ، داغ و ماتم است که روان‌کاو قادر خواهد بود ورای فنون حرفه‌ای خود به گرداب تلاطمات، فقدان و اعراض فرد سوگووار از مانده‌های زمینی نزدیک شده و احوال روحی او را به عنوان داعی جادوان دریابد. چه هر فقدان و عزا و ماتمی زخمی است که شاید ترمیم یابد ولی هیچ‌گاه داغ آن به فراموشی سپرده نمی‌شود». در این میان، محور اصلی پرسش کتاب از سوگ در نسبت ذاتی آن با فقدان بوده است. کتاب سوگ را متکی بر نسبت و رابطه عمیق ما با عزیز از دست رفته مورد توجه قرار داده است: «سوگ عصبیانی است غم‌آلود، ماتمی لبریز از باس. عزای عزیزان طغیانی است خسته از ستیز با سرنوشت. آدمی در سوگ موجودی است عاصی که شعله سرکش خود را همراه با آتش پریشانی بارور می‌سازد و حرکت گیتی را مأمعقول و آشفتته می‌پندارد». در این بستری این پرسشی حیاتی است که آیا زندگی ارزش زیستن دارد؟ افزون بر این، کسانی که به دام مالیخولیا فرو می‌افتند به محرومیت از عافیت اکتفا نکرده و به ورطه رنج گرفتار می‌شوند. در چنین شرایطی، زندگی جز اعراض از آینده و شور و شوق نهفته در آن نیست: «چنین تکرار باطلی را تنها همتی بایست و شکرد و طی طریقتی راستین تا زمان از سکون بازایستد و زندگی در خدمت زیستن قرار گیرد. چنین است که زمان رکود را شکسته به استقبال نابهنگام می‌رود».

پس از این، در فصلی دیگر نویسندگان به مسئله مالیخولیا پرداخته‌اند و آن را راه صعبی در جهت خلاف زندگی نامیده‌اند. سرانجام در پایان کتاب نیز به شرح موردی از فقدان به لحاظ بالینی توجه شده که مباحث و نظریات ارائه‌شده در کتاب را به محک دریافت‌های بالینی گذاشته و بر زیرویم داده‌های تجربی متکی است. نویسندگان همچنین به این باورند که این تنها گشایش بالینی روان‌کاو است که با سعه صدر خود می‌تواند به کنه عالم بیمار نزدیک شود و گفتار نظری خویش را اعتبار بخشد: «نظریه‌ها در روان‌کاوی تنها در صورتی قابل اعتمادند که در بازگشت از تعاطی بالینی و تقرب حضوری و مبسوط با بیمار فراهم آمده باشند. لذا روان‌کاو هرگز با چارچوبی از ساخته و پرداخته‌های نظری با بیمار مواجه نمی‌شود تا آموخته‌های خود را بر او تحمیل کند. اساس روان‌کاوی منوط و مشروط به چنین تقربی است و لاغیر».

سوگ و مالیخولیا
کرامت موللی
سوسن حاجی‌زاده
نشر نثی

آواز کافه غمبار

کارسون مکالرز
ترجمه حاتیه پدرام
نشر بیدگل